

Kapitel 12

TALE OG SAMTALE

Indhold

- 1 Rigtigt eller forkert?
- 2 Hej, hvad'n går det?
- 3 Sprog i virkeligheden
- 4 Er det okay at jeg fortæller?
- 5 Er det dig?
- 6 Talehandlinger
- 7 Om at synes, tro og vide
- 8 Nåmen, jeg må videre
- 9 Opsamling

* * *

1 Rigtigt eller forkert?

nå mennæh / så var der jo det der med tale og skrift / somæh / asså jeg har et par ting vi ska ha fat i der / foksempel asså der er forskel / det er der i værfl mange der siger / mennæh / er der nu osse det? / ja her kan man øh / det er lissom både og / jo for dels er det jo klart at vi ikke staver som vi udtaler / eller at vi ikke udtaler som vi staver / men så / og for resten er der den tegnsætning vi bruger / den ka vi jo heller ikke sætte når vi snakker / og store og små bogstaver

men så på den anden side / så er det jo på en eller anden måde det samme sprogsystem vi bruger begge steder / ja / der er bare noen variationer i talen som vi ikke ka bruge når vi skriver / eller vi

gør det i værfl ikke vel / sådan noget som små indskud som ja og vel og jo og den slags ting / eller tjå eller nåda eller så for søren

Sådan kan man ikke skrive. Men mange af 'urimelighederne' er udmærkede i talesprog (vi bemærker dem i hvert fald sjældent). Fx

- Tøve-signaler, som *æh* (linje1) og *øh* (linje 4)
- Tomgang, som *nå mennæh* og *asså* (linje 1), *ja* og *jo* (linje 4), *lissom* (linje 4) og *på en eller anden måde* (linje 9)
- Omstarter (som i linje 1 *somæh / asså jeg har* og i linje 4 *her kan man øh / det er*), hvor man efterlader en sætning uafsluttet for at starte en anden, forhåbentlig bedre, formulering.
- 'Snyde-sammenhæng', som *så var der jo det der* (linje 1) hvor man lader som om modtageren *jo* allerede godt ved at der er noget med *det der*.
- Selvmodsigelser, som i linje 2-3: *der er forskel ... men er der nu osse det?*

Opgave 1: Faktisk er der mange andre ting i teksten ovenfor der skulle være anderledes på skrift. Fx kunne de første to linjer erstattes med en overskrift. Og i det hele taget kunne det nok blive en del kortere.

Prøv selv at omskrive det til skriftsprog, og se hvad der sker.

Dette stykke tekst er endda forholdsvis pænt (fx er kun de mest oplagte forskelle fra skriftsproget markeret med 'talestavning'). Det kan blive meget værre. Især hvis det drejer sig om samtale hvor ytringerne fletter sig ind i hinanden.

Men i virkeligheden (dvs i samtalen) er det ikke 'værre' eller forkert – bare anderledes, tilpasset en umiddelbar talt sprogbrug. Tale er hurtigere end skrift, og ikke mindre forståelig. Det er først når vi skriver det ned, at det ser løjerligt ud.

EN AVIS gjorde sig for nogle år siden lystig over følgende ytring fra et radioprogram:

Jeg har et egebord, det har jeg arvet fra min bedstefar, der er blevet afsyret.

Relativ-sætningen (*der er blevet afsyret*) kan muntert opfattes som efterled til *bedstefar*. Men det skyldes jo egentlig kun skrivemåden. Man kunne også have skrevet det således:

Jeg har et egebord (det har jeg arvet fra min bedstefar) der er blevet afsyret.

* * *

2 Hej, hvad'n går det?

Der er meget der skal klares sprogligt når man mødes. Overskriften over dette afsnit kan bruges mange steder, men den ville nok fx ikke være på sin plads på et offentligt kontor, eller når man kommer ind i en forretning (med mindre man er fast kunde).

I nogle kredse lyder det således:

- *Go daw, do.*
- *Daw. Nå, hva så?*
- *Ja, hva så?*

Og *hva så* er lige så lidt spørgende som *hvod'n går det*. Hovedet op og benene ned – hvad skal man ellers svare?

Oprindeligt har det jo nok været et ægte spørgsmål til den andens velbefindende. Men efterhånden er det blevet en standard-udveksling, en slags signal om at man er klar til en samtale. Og hvis der ikke er andet på tapetet, kan man tage fat på vejret.

For resten siger man normalt ikke *hvord'n går det* til den ven man sidst så dagen før – der skal helst være gået et stykke tid.

Også når man går i gang med noget man virkelig har brug for at tale om, sker det ofte at man nærmer sig det fra siden:

- *Duøh – har du snakket med Frederik for nylig?*
- *Næh, ikke sådan lige på det sidste...*
- *Nåmen, det er bare fordi...*

Og så kommer det frem at Frederik har lånt mine noter, og det har han åbenbart glemt alt om, og nu mangler jeg dem, og måske kan jeg låne dine, for mine egne var for resten ikke så meget værd...

Jo bedre man kender hinanden, jo mindre af den slags behøver man. Og jo mere man møver sig ind på den anden med krav eller anmodninger, jo mere behov har man for **social smøring** først – *grooming* kalder man det med et engelsk lån. Det er den adfærd aber bruger til at vise social sammenhæng: de tager hinandens lus.

Opgave 2: Prøv selv at lægge mærke til hvordan du indleder en samtale når du enten ikke er sikker på hvad den skal handle om, eller du har noget du ikke lige vil buse ud med.

Men også når man kommer ind i selve samtalen, har man brug for at vide hvordan man gebærder sig. Fx er vi meget opmærksomme på hinanden når vi taler – både når vi selv siger noget (hvordan bliver det opfattet), og når den anden taler (er der brug for respons? hvornår er det min tur?).

UNDERTIDEN KAN dele af samtalen forekomme som ren tomgang, som i følgende uddrag fra en radio-udsendelse:

Lytter	<i>man vænner sig da til blæsten</i>
Vært	<i>ja det gør man</i>
Lytter	<i>det hører med</i>
Vært	<i>det hører med simpelthen / ja den må jo have været ret karakteristisk i denne vinter i hvert fald</i>
Lytter	<i>ja det er den faktisk osse meget</i>

Vært *ja men øh det har jo osse sine fordele trods alt altså*
 Lytter *jamen det::*
 Vært *luften bliver da ren i hvert fald / ikke altså*
 Lytter *jeg tror ikke det er meget man mærker til forurening i dag*
 Vært *det er ikke det her med smog og sådn noget*
 (begge ler)

Men som sagt – det er ikke kun tomgang, det er social smøring.

* * *

3 Sprog i virkeligheden

I virkeligheden produceres der meget mere talesprog end skriftsprog. Skriftsproget er kun ca 5000 år gammelt, mens talesproget formentlig har været brugt i 100-200.000 år. Og til de fleste af verdens ca 6000 sprog findes slet ikke noget skriftsprog.

Selv hvis vi regner internettet med, er talesproget stadig nr 1. Til gengæld har der dannet sig nye former i fx tjat og SMS, hvor der bruges en form for skriftsprog der ligner talesproget mere end de traditionelle former gør.

En af mine kolleger (Jakob Steensig fra Aarhus Universitet) har skrevet en bog med titlen *Sprog i virkeligheden*. Herfra har jeg hentet nogle eksempler til illustration af hvordan vi faktisk taler.

I det følgende sidder Pia, Carl og Emil og taler om indretning af Pias nye (gamle) lejlighed.

1 Pia *jeg har fundet ud af / der er sådan en biks oppe i Annagade hvor de afsyrer / det ku nemli se øh lidt godt ud / hhhh / så:*
 2 Carl *ja / du-*
 3 Pia *der sådan noen skabslåger ude i køkkenet / jeg ku godt finde på at aflevere deroppe*
 4 Emil *mm ja:*
 5 Carl *jha:h*

6 Pia *det ku se ret godt ud*
 7 Carl *Jeg gid- / jeg har / min øh Petra dér / æh / hende jeg*
 8 Pia *ja*
 9 Carl *arb- jeg / laver matematik sammen med / eller vrøvl biologi sammen med hhh /*
 10 Pia *øh*
 11 Carl *hun øhhh / hendes mand ... afsyrer ting*

Som det fremgår har Emil ikke meget at bidrage med til det emne, han nøjes med (i ytring 4) at give **minimal-respons**, dvs han noterer lige at han følger med i samtalen.

Carl har til gengæld et bidrag som han først forsøger at få ind i ytring 2 – men Pia taler hen over ham. Først da Pia synes at være færdig (ytring 6), kommer han ind, men så går der koks i det.

Han begynder med *jeg gid* (måske ‘jeg gider godt spørge en jeg kender’), men så synes han han må forklare hvor han kender ham fra, og så kommer *Petra* ind i billedet – og hvor kender han så hende fra?

Han prøver med *jeg har* – men at han *har* hende, er nok for meget sagt. Og *min Petra* er også lidt for meget, derfor *min øh Petra dér* – og så må han omstarte igen: det er hende han *arb- / laver matematik vrøvl biologi sammen med* – og så er hun jo altså kun et indskud, for det er hendes mand vi skal have fat i.

Omstart er typisk for talesproget. Det ser rodet ud, og Pia kan godt mærke Carl har svært ved det (derfor hendes støttende minimal-respons *ja* i ytring 8, og et lidt forvirret *øh* i ytring 10).

Bortset fra det går samtalen godt nok – både Pia og Carl får sagt det de vil, selv om Pia tager sig ret til at blive færdig først. Men somme tider beder man om ‘lov’ til at fortælle uden at blive afbrudt.

* * *

4 Er det okay at jeg fortæller?

Det følgende er fra en telefonsamtale, hvor Lone gerne vil have lov til at fortælle Anne om et uvejr der har gjort helt vildt indtryk på hende.

- 1 Lone *det: he:lt vildt vejr*
 2 (kort pause)
 3 Anne *ej / okay?*
 4 Lone *de:t været sådan noen kæmpe sne ... og haglbyger sådan*
 5 Anne *hh*
 6 Lone *fuldstændig vildt*
 7 Anne *er det rigtigt*
 8 Lone *ja sådan ... jeg sad og læste ... så lige pludselig så lød bare et brag ... og lidt efter haglede det ... der k.kom der også bare sådan -t k:æmpe snebyge sådan ... fuldstændig vild*
 9 (kort pause)
 10 Anne *ja ... okay?*
 11 Lone *men altså nu skinner solen igen*
 12 Anne *nåmen solen skinner også her ...*

Når man taler om vejret, er det ofte tomgang, måske indledning inden noget mere indholdsrigt. Derfor pausen i linje 2 – så forstår Anne at hun må levere en opmuntrende minimal-respons (*okay?* med opadgående tone i ytring 3). Så har Lone ‘tilladelse’ til at gå i gang.

Lone kunne også have sagt *Nu skal du bare høre* eller måske *Ved du hvad?* – det er typiske signaler om at jeg gerne vil have lov til at fortælle. Og hvis den anden er med på den, er det nok med en minimal-respons.

Minimal-respons er helt nødvendig i telefon-samtaler, men høres også i ansigt-til-ansigt-samtale, selvom man her kan nøjes med små nik eller øjenkontakt hvis man synes at et *mm* eller *ja* eller *okay?* er lidt for opmuntrende.

I ytring 10 er Anne ikke sikker på om Lone er færdig, så for en sikkerheds skyld leverer hun endnu et *okay?* (‘er der mere?’) – og Lone må så signalere at (historien om) uvejret er forbi (ytring 11).

Men undervejs har Anne givet minimal-respons et par gange, dels en lille latter i ytring 5, og dels et *er det rigtigt* i ytring 7. Men hvorfor spørger hun om det – tvivler hun på at Lone taler sandt?

Nej, hun bruger en ‘**vantrø respons**’, som ikke signalerer tvivl, men interesse. Den findes i mange former, som fx

*Jeg har lige været i Paris. – Har du det?
 Vi har fået ny bil. – Neij, det passer ikke!
 Chefen gav mig uopfordret lønforhøjelse. – Det da løgn!*

Hvis man tog de vantrø responser bogstaveligt, ville de virke fornærmende. (Og det er ikke utænkeligt at læreren i opgave 3 nedenfor ville blive lidt forvirret.)

Men det gør man normalt ikke. De svarer til *Det var da utroligt!* – og de skal vise at det den anden siger er interessant, det har stor nyhedsværdi. Altså en opmuntring: ‘Fortæl mere!’

Det samme gælder den lille latter i ytring 5. Den betyder jo ikke at Lone er latterlig, eller at hun har sagt en vits. Den betyder blot at hun er værd at lytte til.

Opgave 3: Hvornår har du selv sidst sagt *Er det rigtigt?* eller lignende ‘vantrø respons’?

Hvordan tror du det ville virke hvis du brugte det i en time:

Læreren: *I biologien skelner man mellem flora og fauna.*

Eleven: *Neij, gør man det?*

* * *

5 Er det dig?

Spørgsmål bruges i det hele taget til meget andet end spørgsmål – det er derfor det er praktisk at skelne mellem et spørgsmål og en interrogativ-sætning. En interrogativ-sætning er god som indleder, uden at den derfor altid skal opfattes som et rigtigt spørgsmål: *Ja, vist er det mig, hvem skulle det ellers være?*

Her kommer en telefonsamtale mellem Lene og Lis. Det er Lis der har ringet op.

- 1 Lene *hej?*
- 2 Lis *hej / hva laver du?*
- 3 Lene *hh hh hh jar lige i bad hh*
- 4 Lis *jar ... okay? hh jamen det var bare fordi jeg ville høre / gider du køre forbi bageren og tage noget brød med*
- 5 Lene *jamen det gider jeg godt*

Lis' første spørgsmål (*hva laver du*) er en forberedelse. Hun vil have Lene til at køre forbi bageren. Og når man vil have nogen til at gøre noget, sker det ofte at man lige tjekker om de har andet for. Det gælder også invitationer, og så kan vi få følgende ordveksling:

A: *Jeg tror jeg vil i biografen. Skal du noget særligt i aften?*

B: *Næh...*

A: *Kan du så ikke passe mine unger imens?*

Fanget! B havde måske håbet at der fulgte en invitation, og nu er det lidt svært at finde en undskyldning for ikke at tage sig af de unger.

TILBAGE TIL Lis' 'spørgsmål'. Lene tager det for pålydende, selvom hun er lidt genert (*hh hh hh*) ved at indrømme at hun er i

bad. Det er da heller ikke det Lis er interesseret i: *hh jamen det var bare fordi...*

Og så kommer det næste 'spørgsmål', som er en anmodning: *gider du køre forbi bageren og tage noget brød med.*

Nu kan man selvfølgelig diskutere om ikke en anmodning er en slags spørgsmål, men det er i hvert fald ikke et spørgsmål af samme type som *Kender du Frederik?* – altså et informations-spørgsmål.

Anmodninger er i familie med opfordringer og ordrer, og principielt kunne man bruge **imperativ** (bydemåde): *Kør forbi bageren, og tag brød med!*

Men imperativer kan virke uhøflige fordi de ikke lægger op til andet svar end *javel*. Det er derfor vi først og fremmest møder dem i militæret. Interrogativ-sætninger giver derimod en mulighed for at svare – og evt finde på en undskyldning for at undvige.

Pudsigt nok bruger vi også imperativer i invitationer og andre tilbud: *Sid ned og få en kop kaffe*. Det skyldes jo nok at tilbud i sig selv er høflige.

* * *

6 Talehandlinger

Mange tror at sproget udelukkende bruges til at videregive information. Men som det er fremgået af det foregående, kan vi gøre mange andre ting med sproget – vi udfører forskellige talehandlinger.

[Nogle kalder det 'sproghandlinger' – det er et oversættelseslån fra engelsk, hvor det kaldes *speech acts*, ikke 'language acts'.]

Det er klart at et udsagn som *Der er 5 millioner mennesker i Danmark* er en **informativ** talehandling. Her kan man spørge om det er sandt eller falsk; og som regel er det sandt, selv om det kan være omtrentligt – *ca 5 millioner*.

Det samme gælder udsagn som *Vi spiser som regel klokken seks*. Her er 'omtrentligheden' signaleret med udtrykket *som regel*.

Informative talehandlinger kan godt være ‘fiktive’, fx udsagn der hører hjemme i en roman eller et eventyr eller lignende. De gælder som sande i det univers som eventyret opbygger.

Opgave 4: Hvilke af følgende udsagn vil du mene er omtrentlige, og hvilke er fiktive (og hvilke er ‘hverken-eller’ eller ‘både-og’)?

- a *Prinsessen blev gul og blå over sin ganske krop.*
- b *Napoleon tabte slaget ved Waterloo.*
- c *Frankrig er sekskantet.*
- d *England ligger vest for Danmark.*
- e – *Jeg er altid velforberedt. (– Altid?)*

DET ER VEL LIGE SÅ KLART at udsagn som *Hej* eller *Er det dig?* eller *farvel* ikke er informative. Dem kan vi kalde **kontakt-handlinger** (social smøring) – de bruges til at signalere at der er kontakt.

Det gælder ikke alene i samtalebegyndelse og slutning, men også i brugen af tomgang eller minimal-respons, fx *mm, okay?* (‘jeg er med, der er kontakt’).

OG SÅ ER DER de **regulative talehandlinger**. Det er dem vi ofte signalerer med interrogativ-sætninger, som i samtalen mellem Lis og Lene ovenfor.

Hvis nogen ‘spørger’ mig om jeg vil med i biografen, så er det ikke et informations-spørgsmål, men en opfordring, en invitation.

Og hvis sergenten siger *Højre om!* er det meningsløst at svare *Er det sandt?* Rekrutterne kan evt sige *Mener du det?* – men det gør de ikke!

En anden slags regulative talehandlinger er dem hvor man regulerer sig selv – fx med et løfte eller en hensigtserklæring. Når beskæftigelsesministeren siger *Arbejdsløsheden skal nedbringes*, så kan man måske godt svare *Er det sandt?* Men så betyder det ‘mener du det?’ eller ‘er det en alvorligt ment hensigtserklæring?’

Opgave 5: Hvilken slags talehandlinger har vi følgende:

- a *Kan du ikke lige tage opvasken?*
- b *Skal du ikke læse dine lektier?*
- c *Klokken er ni.*
- d *Nu skal du i seng –*
- e *så læser jeg en godnathistorie.*

Vi har mange muligheder for at udtrykke regulative talehandlinger, som i følgende udveksling:

- *Hvor mange gange har jeg sagt at du skal lade være med at sætte benene op på bordet?*
- *12!*

Det var jo nok ikke det tilsigtede svar. Svaret tager ‘spørgsmålet’ bogstaveligt, selv om det var ment som en opfordring til at tage benene ned. Det kalder man en **indirekte talehandling**, dvs en talehandling hvor man skal tænke forbi sætningens bogstavelige (informative) betydning, hen til ytringens (regulative) mening.

DEN FJERDE OG SIDSTE type talehandling er den **ekspressive**. Hvis jeg siger *Det er en rigtig god bog*, så kan du være enig eller uenig (når du har læst den). Men selv om du synes den er ringe, kan du ikke hævde at jeg talte usandt. Jeg har ikke informeret dig om et faktum, men om hvad jeg synes.

Det vigtige ord her er *synes*. Ekspressive talehandlinger er de udsagn vi *synes*. Men vi behøver ikke at sige *synes* hver gang:

Opgave 6: Hvordan er det ekspressive signaleret i følgende:

1 *Det var da en herlig middag.*

2 *Ih, hvor er det en grim tilbygning.*

3 *Sikke en larm du laver!*

4 *Den tilbygning passer ikke til hovedbygningen.*

5 *Vi trænger til en pause.*

6 *Okay, så skal det være en lille pause.*

Ekspressive talehandlinger er ofte værdidomme. Derfor finder vi ofte positive/negative adjektiver, som *herlig, grim, god, smuk, behagelig*.

Men også substantiver kan være værdiladede, som *larm, ballade, griseri, overdådighed, snyd, fjols, idiot*. Eller verber, som hvad der *passer sig*, eller hvad vi *trænger til*.

Desuden er der udtryk som *ih, hvor* eller *sikke*, der er typiske signaler på ekspressiver. Man kan dårligt sige *Ih, hvor er klokken tolv!* eller *Sikke Napoleon døde i 1821!*

Undertiden er værdidommen kun svag, som i *lille, stor, tynd, tyk*, eller *Ih, hvor er det sent!* Her bliver værdidommen først tydelig hvis vi tilføjer *for lille, lige lovlig tynd, alt for sent*, osv. (Men så kan vi ikke begynde med *ih, hvor...*)

* * *

7 Om at synes, tro og vide

Man kan ikke synes en informativ talehandling, fx *jeg synes der er 5 millioner mennesker i Danmark* eller *Jeg synes Spaniens hovedstad hedder Madrid*. (Det går heller ikke med *ih, hvor* eller *sikke*.) Her kan man derimod enten vide eller tro.

Til gengæld kan man godt synes en regulativ talehandling (*Jeg synes du skal holde op med at ryge*). Det gør den blot lidt mindre pågående, lidt mere subjektivt ekspressiv ('det er nu min holdning').

Ellers er *synes* typisk signal for ekspressive talehandlinger. *Tror* kan også forekomme, fx *Jeg tror det er en god bog*. Men det kan man kun sige hvis man ikke har læst den – egentlig betyder det *Jeg tror jeg vil synes den er god*. Omvendt kan man ikke sige *Jeg synes jeg vil tro den er god*.

Jeg synes er en understregning af det subjektive i min vurdering, ikke nødvendigvis fordi man er usikker. Og man kan ikke sige *Jeg har ikke læst bogen, men jeg synes den er god*.

NÅR MAN TROR en informativ talehandling, er det fordi man ikke er sikker. Og det er man tit ikke – det er derfor vi også har mange andre udtryk til at fortælle at vi er usikre, som *måske, næppe, vist, nok, der er en mulighed for, sandsynligheden taler for*, osv.

Den slags udtryk er også gode til at stille spørgsmål med: *Du har måske glemt vi skulle mødes i morgen?* – Man kan jo netop ikke vide om den anden har glemt det.

Men videnskaben da – den skal vel *vide*? Jo, det er videnskabens opgave at skaffe viden. Men det pudsige er at videnskaben ofte regner med sandsynligheder, netop fordi den skal skaffe viden.

Videnskabsfolk arbejder der hvor vi ikke er sikre (der er ingen der i dag forsøger at finde ud af om vand koger ved 100 grader). Derfor må videnskabsfolk hele tiden regne med at de kan finde nye data, som kan vise noget nyt om hvordan atomer er sat sammen, eller hvordan generne fungerer.

Og derfor er videnskabelig viden kun foreløbig. Videnskabsfolk ved det de tror, dvs det de finder mest sandsynligt, ud fra de tilgængelige data. Der var engang da man vidste at atomer var udelelige (*atom* er græsk for 'udelelig'). Nu ved man bedre, og derfor siger vi – med bagklogskab – at de *troede* at atomer var udelelige.

Forskellen mellem videnskabelig viden eller tro (sandsynlighed) og religiøs tro (overbevisning) er at den religiøse tro rent principielt ikke ændres af nye data. Desuden har den meget

med værdidomme at gøre. Det har videnskaben principielt ikke. Kort sagt.

DER VAR EN GANG en overlæge der fandt det vigtigt at understrege at patienterne ikke kunne vide hvad de fejlede. Han fastholdt at symptomer ofte var noget patienterne forestillede sig.

Han indprentede strengt sit personale at de ikke skulle sige fx Patienter har ondt, men derimod Patienter tror han har ondt.

En nybagt sygeplejerske havde efter et par irettesættelser lagt sig dette på sinde. Hun rapporterede derfor en dag:

Patienten på stue 2 tror han er død.

* * *

8 Nåmen, jeg må videre

Når man skal slutte en samtale, er der igen brug for kontakthandlinger. For det første farvel (eller hej eller lignende). Men også gerne lidt mere. Det er sjældent en samtale slutter således:

– *Du skal nok få dine noter tilbage i morgen. Farvel!*

– *Farvel.*

Som regel skal afskeden forberedes, fx med et *Nåmen, jeg må videre* eller *Okay, vi ses* eller *Du, jeg smutter*.

Især efter en hyggelig sammenkomst har man brug for lidt snak om hvor sent det er, eller at man skal tidligt op, eller lignende.

Altså nogle ekspressiver, som også ofte *Det var hyggeligt* eller *Tak for snakken*. Det er individuelt og kulturbundet.

Og igen er der brug for de såkaldte **interjektioner** (udråbsord). Udråbsord er en lidt for stærk betegnelse. Intertjektion ('indskud') er bedre, for det drejer sig om alle de ord der ikke er 'plads' til i rigtige sætninger. De står uden for ledstillingen (jf kapitel 10), og 'skydes ind' mellem sætningerne.

Intertjektioner er ikke kun ekspressive udråb som *tak, hurra, bravo, hovsa*, men også kontakthandlinger som *daw, hej, farvel, jamen, nåmen* og mange andre (fx også nogle bandeord: *Shit!*).

Nogle kontakt-intertjektioner er oprindeligt ekspressiver – gode ønsker. Fx *goddag* ('jeg ønsker dig en god dag') og *farvel* ('gid du må fare vel', dvs 'ha det godt'). Engelsk *goodbye* kommer af *God be with you!* Det oprindeligt italienske *bravo* betyder 'godt!'.

* * *

9 Opsamling

Daglig tale, især samtale (og det er jo det meste af vores daglige tale) er **anderledes end skriftsprog** – ikke forkert eller ringere end skrift. Det er kun når vi skriver det ned at det ser underligt ud.

Vi har mange mekanismer til at sørge for at samtalen glider.

Dels for overhovedet at komme i gang, og dels også for at samarbejde undervejs – samtalen er en slags tekst som man er flere om at få til at fungere. Også når den slutter, bruger vi et vist ritual.

Samtalen er i den forstand **dynamisk**. Vi skal være opmærksomme på hinandens bidrag, og vi skal passe på at vi ikke bliver misforstået, og at vi vedligeholder den sociale sammenhæng mellem os.

– *Det er meget foruroligende, jeg er begyndt at gå og snakke med mig selv.*

– *Jamen du kan jo bare lade være med at svare.* (Storm-P.)

Derfor har vi brug for **kontakt-handlinger** – det kan ikke være **informative talehandlinger** det hele.

Desuden bruger vi **regulative talehandlinger** – meget af vores snak går ud på at få andre til noget, eller selv at love at gøre noget.

Endelig bruger vi masser af **ekspressive talehandlinger**, til at udtrykke alt det vi synes.

Og netop fordi samtalen er interaktion, bruger vi ofte 'spørgsmål', dvs **interrogativ-sætninger**, fordi de lægger bolden op til videre samtale. Og vi bruger dem til alle slags talehandlinger:

<i>Er det ikke Frederik derovre?</i>	informativ
<i>Jamen dog, er det dig?</i>	kontakt
<i>Kan du låne mig dine noter?</i>	regulativ
<i>Er det ikke en pragtfuld sommer?</i>	ekspressiv

Men vi bruger også mange andre signaler til at signalere de forskellige talehandlinger, fx *synes, sikke* og *ih, hvor* til ekspressiver, *vide* og *tro* til informativer, og modalverber (*du skal, du må ikke, jeg skal nok*) til regulativer.

Endelig bruger vi mange interjektioner, til at komme i gang (*hej*), til at tage afsked (*farvel*), som ekspressiver (*tak, hurra*), og som smøring undervejs (*nåmen*).

Interjektioner bruger vi ikke mange af i skriftsproget. Men talehandlinger bruges overalt, ikke alene i samtale, men også i almindelig tale og i skrift.